

โรคชิคุนกุนยา (Chikungunya)

ไพลิน ผู้พัฒนา

กลุ่มงานระบาดวิทยา กองควบคุมโรคติดต่อ

สำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร

สาเหตุ

- เกิดจากเชื้อไวรัสชิคุนกุนยา (Chikungunya virus)
- มียุงลายบ้าน *Aedes aegypti*,
ยุงลายสวน *Aedes albopictus* เป็นพาหะนำโรค

การติดต่อ

- **ระยะฟักตัว**

1-12 วัน แต่ที่พบบ่อยประมาณ 2-3 วัน

- **การติดต่อ**

- ติดต่อกันได้โดยมียุงลายเป็นพาหะนำโรค
- ยุงลายตัวเมียกัดและดูดเลือดผู้ป่วยที่อยู่ในระยะไข้สูง ซึ่งเป็นระยะที่มีไวรัสอยู่ในกระแสเลือด เชื้อไวรัสจะเข้าสู่กระเพาะยุง และเพิ่มจำนวนมากขึ้น แล้วเดินทางเข้าสู่ต่อมน้ำลาย เมื่อยุงที่มีเชื้อไวรัสชิคุนกุนยาไปกัดคนอื่นก็จะปล่อยเชื้อไปยังคนที่ถูกกัด
- ติดจากแม่สู่ลูก

การติดต่อ

- **กลุ่มเสี่ยง**
 - เกิดได้ในประชากรทุกกลุ่มอายุ
- **ระยะแพร่เชื้อ**
 - ระยะไข้สูงประมาณวันที่ 2 – 4 เป็นระยะที่มีไวรัสอยู่ในกระแสเลือดมาก
- **อัตราการตาย**
 - น้อยมาก มี case report เสียชีวิตจาก myocarditis

อาการและอาการแสดง

- ไข้สูงอย่างฉับพลัน
- ผื่นแดง maculopapular rash ขึ้นตามร่างกายและอาจมีอาการคันร่วมด้วย
- ตาแดง

อาการและอาการแสดง

- ปวดข้อ อาจพบข้ออักเสบได้ ส่วนใหญ่จะเป็นที่ข้อเล็ก พบได้หลายๆ ข้อ เปลี่ยนตำแหน่งไปเรื่อยๆ (migratory polyarthritis)
- พบจุดเลือดได้ที่ผิวหนัง และการทดสอบทูนิเกตต์ให้ผลบวกได้
- อาการจะหายภายใน 1-12 สัปดาห์

ภาวะแทรกซ้อน

- ผู้ป่วยบางรายอาจมีอาการปวดข้อเกิดขึ้นได้อีกภายใน 2-3 สัปดาห์ต่อมา และบางรายอาการปวดข้อจะอยู่ได้นานเป็นเดือนหรือเป็นปี
- พบการชักร่วมกับไข้สูงได้
- กลุ่มเสี่ยงที่มักพบภาวะแทรกซ้อนรุนแรง ได้แก่
 - ทารกแรกเกิด
 - ผู้สูงอายุ 65 ปีขึ้นไป
 - ผู้มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคหัวใจ

Chronic chikungunya arthritis

แสดงอาการคล้าย
rheumatoid
arthritis ได้

การรายงานโรค:รายงานตั้งแต่ผู้ป่วยสงสัย

- นิยามเฝ้าระวังและการรายงานผู้ป่วย
 - ผู้ป่วยสงสัย มีไข้สูง ร่วมกับ อาการอย่างน้อยหนึ่งอาการ ดังนี้
 - มีผื่น ☆
 - ปวดกล้ามเนื้อ
 - ปวดกระดูกหรือข้อ ☆
 - ปวดศีรษะ
 - ปวดกระบอกตา
 - มีเลือดออกตามผิวหนัง

การรายงานโรค : รายงานตั้งแต่ผู้ป่วยสงสัย

- ผู้ป่วยเข้าข่าย ผู้ป่วยสงสัยและมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้
 - ผลการตรวจนับเม็ดเลือด (Complete Blood Count) พบจำนวนเม็ดเลือดขาวปกติหรือต่ำลง และมีเกล็ดเลือดปกติ
 - มีความเชื่อมโยงทางระบาดวิทยากับผู้ป่วยยืนยัน (Confirmed case)

การรายงานโรค:

- ผู้ป่วยยืนยัน คือ ผู้ป่วยสงสัยหรือผู้ป่วยเข้าข่ายที่มีผลการตรวจยืนยันทางห้องปฏิบัติการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้
 - ตรวจพบแอนติบอดี (Antibody) จำเพาะต่อเชื้อไวรัสชิคุนกุนยาในน้ำเหลืองคู่ (Paired sera) ด้วยวิธี Haemagutination Inhibition (HI) เพิ่มขึ้นมากกว่า 4 เท่า หรือ Total antibody > 1:1,280 ในกรณีน้ำเหลืองเดี่ยว (Single sera)
 - **ตรวจพบ IgM antibody ต่อเชื้อไวรัสชิคุนกุนยามากกว่า 40 ยูนิตโดยวิธี ELISA**
 - **ตรวจพบจีโนมของไวรัสชิคุนกุนยาจากเลือดโดยวิธี PCR**
 - แยกเชื้อพบไวรัสชิคุนกุนยาจากเลือด (Viral isolation)

แนวทางการเก็บตัวอย่าง

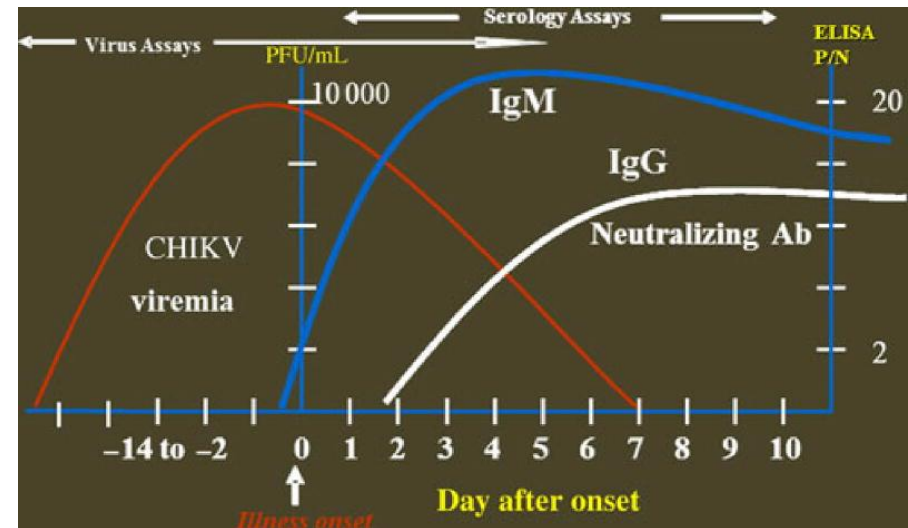
- เลือด

- การตรวจหาสารพันธุกรรมไวรัส (PCR)

- ภายใน 7 วันนับจากวันเริ่มป่วย

- การตรวจ IgM ใช้ serum

- ตั้งแต่ 5 วันขึ้นไป

กรณีพิจารณาสนับสนุนการส่งตรวจตัวอย่าง

- Chikungunya ที่เป็นกลุ่มก้อน (อย่างน้อย 2 คนขึ้นไป)
 - ▶ สนับสนุนไม่เกินร้อยละ 10 ของผู้ป่วยทั้งหมด
 - ▶ ประสานได้ที่ กลุ่มงานระบาดวิทยา กองควบคุมโรคติดต่อ โทรศัพท์/โทรสาร 0 2203 2890-1, 092 401 8786 email: epid_bma@yahoo.com
 - ▶ ***ประสานก่อนเก็บตัวอย่างส่งตรวจเท่านั้น***

โรคซิกา (Zika)

Zika virus

- ค้นพบครั้งแรกในลิง Rhesus ในป่า Zika ประเทศยูกันดา ในปี พ.ศ. 2490 จากการทดลองของหน่วยวิจัยการแพทย์ทหารสหรัฐ
- เป็น Flavivirus ในกลุ่ม Spondweni virus group
- มีุงลายเป็นแมลงนำโรค
- ระยะฟักตัวเฉลี่ย 4 - 7 วัน (น้อยที่สุด 3 วัน นานที่สุด 12 วัน) ในคน และ 10 วัน ในยุง (ในกรณีที่กินเลือดยังไม่อิ่ม ยุงลายสามารถกัดคนต่อไปและแพร่เชื้อได้ เลยโดยไม่ต้องรอให้เข้าไปฟักตัวก่อน)

การติดต่อ

- ถูกขงกัก
- จากแม่สู่ลูก
- เพศสัมพันธ์
- รับเลือดที่มีเชื้อ
- สัมผัสเชื้อในห้องปฏิบัติการ
- อื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้ เช่น นมแม่ หรือปลูกถ่ายอวัยวะ

อาการและอาการแสดง

- ไข้
- ผื่น (maculopapular rash)
- ตาแดง
- ปวดข้อ
- ปวดกล้ามเนื้อ
- ปวดศีรษะ

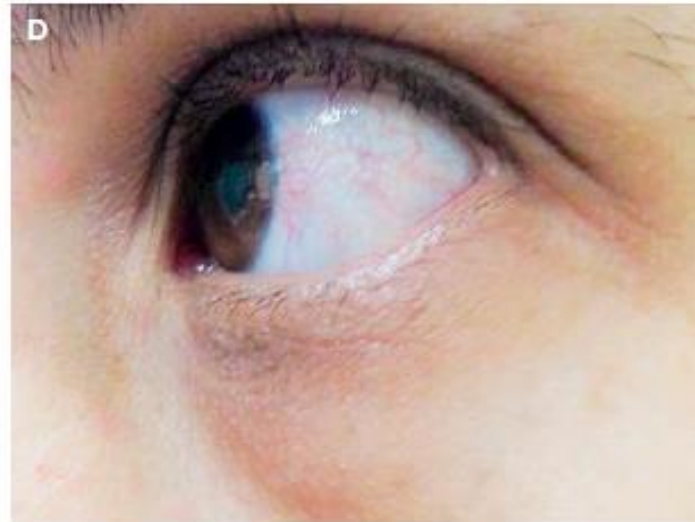
ตัวอย่างผื่นที่พบในผู้ป่วยโรคซิกาที่ติดเชื้อในประเทศไทย

ลักษณะทางคลินิกของผู้ป่วยชิกา (ข้อมูลจากการวิจัยในหญิงตั้งครรภ์ที่ประเทศบราซิล 58-59)

ลักษณะทางคลินิกของผู้ป่วยซิกา (ข้อมูลจากการวิจัยในหญิงตั้งครรภ์ที่ประเทศบราซิล 58-59)

อาการและอาการแสดง

- ปกติแล้วหายเองใน 7 วัน
- อาการรุนแรงจนต้องพักรักษาตัวในโรงพยาบาลพบได้น้อย
- อัตราเสียชีวิตน้อยมาก

ภาวะแทรกซ้อน

- ทารกศีรษะเล็ก (Neonatal microcephaly)
- Guillain-Barre Syndrome

มาตรการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา

- มีในกลุ่มประชากร 4 กลุ่ม
 - ผู้ป่วยทั่วไป
 - หญิงตั้งครรภ์
 - ทารกที่มีความผิดปกติศีรษะเล็ก
 - กลุ่มอาการกิลแลง-บาร์เร (Guillain-Barre syndrome)

ผู้ป่วยหญิงตั้งครรภ์

- ผื่น (maculopapular rash) และมีอาการอย่างน้อย 1 ใน 3 อาการ ดังนี้
ไข้ ปวดข้อ ตาแดง หรือ
- ไข้ (fever) และมีอาการอย่างน้อย 2 ใน 3 อาการ ดังนี้ ปวดศีรษะ ปวดข้อ
ตาแดง หรือ
- ผื่น (maculopapular rash) ที่อาศัยอยู่หรือมีประวัติเดินทางเข้าไปในตำบล
ที่พบผู้ป่วยยืนยันและยังอยู่ในระยะเวลาควบคุมโรค

ผู้ป่วยทั่วไป

▫ ผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป มีอาการดังนี้

- มีผื่น (maculopapular rash) ร่วมกับอาการอย่างน้อย 1 ใน 3 อาการ ดังนี้ ไข้ ปวดข้อ ตาแดง หรือ
- ไข้ (fever) ร่วมกับอาการอย่างน้อย 2 ใน 3 อาการ ดังนี้ ปวดศีรษะ ปวดข้อ ตาแดง หรือ
- มีผื่น (maculopapular rash) ที่อาศัยอยู่หรือมีประวัติเดินทางเข้าไป ในตำบลที่พบผู้ป่วยยืนยันและยังอยู่ในระยะเวลาควบคุมโรค

ผู้ป่วยทั่วไป

- ผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 15 ปี มีอาการดังนี้
 - ผู้ป่วยรายเดียวที่พบทั้ง 3 อาการ ได้แก่ ไข้ ผื่น (maculopapular rash) และตาแดง หรือ
 - ผู้ป่วยที่กลุ่มก้อนตั้งแต่สองรายขึ้นไปที่มีอาการ ดังนี้
 - 1) มีผื่น ร่วมกับ อาการอย่างน้อย 1 ใน 3 อาการ ดังนี้ ไข้ ปวดข้อ ตาแดง หรือ
 - 2) ไข้ ร่วมกับ อาการอย่างน้อย 2 ใน 3 อาการ ดังนี้ ปวดศีรษะ ปวดข้อ ตาแดง
 - มีผื่น (maculopapular rash) ที่อาศัยอยู่หรือมีประวัติเดินทางเข้าไปในตำบลที่พบผู้ป่วยยืนยันและยังอยู่ในระยะเวลาควบคุมโรค

ทารกที่มีศีรษะเล็ก (Neonatal Microcephaly)

- ทารกที่คลอดมาไม่เกิน 1 เดือน
- วัดรอบศีรษะแล้วมีค่าความยาวเส้นรอบวงต่ำกว่า 3 Percentile ของค่าปกติ
- โดยกุมารแพทย์เป็นผู้วินิจฉัย
- และ/หรือ พบหินปูนในเนื้อสมอง (intracranial calcification)

Guillain-Barre syndrome

- กลุ่มอาการที่เกิดจากการอักเสบเฉียบพลันของเส้นประสาทหลาย ๆ เส้นพร้อมกัน
- แพทย์เป็นผู้วินิจฉัย

แนวทางในการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ

- เลือด
 - Zika โดยวิธี RT-PCR
 - ภูมิคุ้มกันที่จำเพาะต่อเชื้อไวรัสซิกา (ZIKV IgM, IgG)
- ปัสสาวะ (urine)
 - Zika โดยวิธี RT-PCR

แนวทางในการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ: ผู้ป่วยหญิงตั้งครรภ์

- หญิงตั้งครรภ์ที่มีอาการป่วยมาไม่เกิน 1 เดือนนับจากวันเริ่มป่วย ให้เก็บเลือด (plasma) และปัสสาวะ (urine) เพื่อส่งตรวจหาสารพันธุกรรมของไวรัส Zika โดยวิธี RT-PCR
- หญิงตั้งครรภ์มีอาการป่วยเกิน 1 เดือน ให้เก็บเลือด (plasma) เพื่อส่งตรวจหาสารพันธุกรรมของไวรัส Zika โดยวิธี RT-PCR

แนวทางในการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ: ผู้ป่วยทั่วไป

- ผู้ป่วยที่มีอาการป่วยน้อยกว่า 7 วันแรกนับจากวันเริ่มป่วย เก็บ**เลือด** และ **ปัสสาวะ** เพื่อส่งตรวจหาสารพันธุกรรมของไวรัส Zika โดยวิธี RT-PCR
- ผู้ป่วยในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 7 วัน – 1 เดือนนับจากวันเริ่มป่วย หรือไม่ทราบวันเริ่มป่วย ให้เก็บ**ปัสสาวะ** เพื่อส่งตรวจหาสารพันธุกรรมของไวรัส Zika โดยวิธี RT-PCR

แนวทางในการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ:

ทารก Microcephaly

- **เก็บตัวอย่าง Plasma** ครั้งที่หนึ่งทั้ง**ของมารดาและทารก**เพื่อ**ส่งตรวจ** ภูมิคุ้มกันชนิด **IgM และ IgG** (ต่อเชื้อ ZIKV) หาก ZIKV IgM ให้ผลลบ ให้เก็บ Plasma ครั้งที่สองของทารกอีกครั้งในอีก 3-4 สัปดาห์ เพื่อตรวจ ภูมิคุ้มกันชนิด IgM และ IgG (ต่อเชื้อ ZIKV)
- **เก็บตัวอย่างปัสสาวะ** ของ**ทั้งมารดาและทารก** เพื่อ**ส่งตรวจหาสาร** พันธุกรรมของไวรัส Zika โดยวิธี RT-PCR

แนวทางในการเก็บตัวอย่างส่งตรวจทางห้องปฏิบัติการ:

Guillain-Barre syndrome

- เก็บตัวอย่าง **Plasma** ครั้งที่หนึ่งของผู้ป่วยเพื่อส่งตรวจภูมิคุ้มกันชนิด **IgM และ IgG** (ต่อเชื้อ ZIKV) และหาก ZIKV IgM ให้ผลลบ ให้เก็บ Plasma ครั้งที่สองอีก 3-4 สัปดาห์ เพื่อตรวจภูมิคุ้มกันชนิด IgM และ IgG (ต่อเชื้อ ZIKV) และ
- เก็บตัวอย่างปัสสาวะ เพื่อส่งตรวจหาสารพันธุกรรมของไวรัส Zika โดยวิธี RT-PCR

กรณีพิจารณาสนับสนุนการส่งตรวจตัวอย่าง

- ผู้ป่วยทั่วไปที่เป็นกลุ่มก้อน (อย่างน้อย 2 คนขึ้นไป) :สนับสนุนไม่เกินร้อยละ10 ของผู้ป่วยทั้งหมด
 - หญิงตั้งครรภ์เฉพาะผู้ที่มีอาการตามนิยาม
 - Microcephaly, Guillain-Barre syndrome ทุกราย
- ▶ ประสานได้ที่ กลุ่มงานระบาดวิทยา กองควบคุมโรคติดต่อ โทรศัพท์/โทรสาร 0 2203 2890-1, 092 401 8786 email: epid_bma@yahoo.com
- ▶ ***ประสานก่อนเก็บตัวอย่างส่งตรวจเท่านั้น***

สรุปอาการและอาการแสดงโรคที่เกิดจากยุงลาย

อาการทั่วไป

ไข้ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยตามตัว

ไข้เลือดออก	ไข้ปวดข้อยุงลาย ไข้คุณกุนยา	โรคชิกกา
เลือดออกตามระบบต่างๆ เช่น เลือดกำเดา ถ่ายเป็น เลือด	*****ปวดข้อ ข้ออักเสบ บวม ย้ำยที่ได้ *****	***ผื่นแดง พบได้มาก***
เบื่ออาหาร ทานได้น้อย		อาการไม่รุนแรง ไข้ไม่มาก

Thank you